

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Tale/artikkel, publisert 21.04.2008

Av: [Utenriksminister Jonas Gahr Støre](#)

Fra Inderøya til Islamabad. Når innenrikspolitikken blir utenrikspolitikken

Kommunesektorens internasjonale engasjement i en globalisert verden – engasjement og forpliktelser, Oslo, 21. april 2008

Utenriksministerens innledning
baserte seg på disse punktene

Intro

- Velkommen til dere alle. Her i Litteraturhuset, Wergelandsveien, et godt bygg/symbol for lokalt og internasjonalt engasjement. Deltakelse, ytringsfrihet.
- Jeg vil si litt om avstander og om nærhet. Og om dette at: I den grad Islamabad føles langt borte når du bor på Inderøya, så avhenger dette ikke minst av om det bor noen som kommer fra Pakistan og Islamabad der. Eller der du bor. Verden har kommet oss nærmere. Vi har verden på TV, på PC-en, i stua. Vi har verden som nabo. Globaliseringens muligheter og utfordringer.
- Inderøy kom kunstneren Nils Aas fra. Han har, som kjent, laget den monumentale statuen av kong Haakon VII som står på 7. juni plassen ved inngangen til min arbeidsplass, og som jeg og mange andre passerer på vei til jobben, eller til Islamabad og andre steder i verden og Norge.

Spørsmålene – i bunn – som vi stiller oss: Hva er globalisering, og hvordan endrer globaliseringen utenrikspolitikken og våre interesser?

- Globalisering innebærer at endringer i verden påvirker oss mer direkte, mer umiddelbart på andre måter enn tidligere. Veien fra Inderøya til Islamabad er blitt kortere: teknologisk revolusjon, internasjonalt næringsliv, migrasjon, miljøspørsmålene.
- Skillene mellom innenrikspolitikken og utenrikspolitikken viskes ut.
- "Alt internasjonalt er lokalt". Folks opplevelse av det internasjonale erfares lokalt. Den norske soldaten fra Stange i Afghanistan, den polske kollegaen på arbeidsplassen, den tyske legen på sykehuset, noen går til tannlegen i Ungarn, har en leilighet i Spania, tar 'forberedende' på Bali. Utlandet i Norge. Enorm utvikling. Reiser, mobilitet. Internett.

- Noen andre eksempler og stikkord: Norsk landbruk som melder om at halvparten av fjorårets inntekstøkning har forsvunnet i økte kostnader, blant annet på det internasjonale markedet for kunstgjødsel. Vareutvalget i en hvilken som helst dagligvarebutikk. Prisen på kinesisk produserte DVD-spillere. Opphavlandet for klærne vi har på oss. Kanaltilbudet på fjernsynet. De mest brukte lenkene på PC-en vår. Globalisering er en langvarig og kompleks utviklingsprosess som skjer på en rekke ulike samfunnsområder samtidig, og konkrete endringer som hver enkelt av oss er i nærkontakt med nesten hele tiden.
- Østfold – "vårt nærmeste utland"? Norges bro til utlandet (en av dem) preger i stor grad Østfold – nærings samarbeid, samferdsel, turisme, men også politisk; kommuner og fylke samarbeider tett over grensene. Tja, er det en grense? 'Riksgrensen følger bekken'. Det er likevel noen hindringer.
- Utfordring: Fjerne hindringene. Kommunenes og fylkenes rolle i å bygge ned hindringene.
- I Norden opplever vi at stadig flere har valgt å bo i et land og arbeide i et annet. Mange er grensependlere. For å illustrere: Langs landegrensen mellom Norge og Sverige møtes 50 norske og svenske kommuner, det skal arbeide ca 50 000 svensker i Oslo-regionen, det er 1 500 norske bedrifter i Sverige, og ca 2 500 svenske i Norge. De møter en rekke store og små hindre: negative for den enkelte innbygger, for bedrifter og for samfunnsøkonomien. Derfor har vi, dvs. de nordiske regjeringene, etablert et nordisk Grensehinderforum for å skape en enklere tilværelse for dem som arbeider, flytter eller studerer i et naboland.
- Et annet eksempel: Grensetjenesten – Morokulien Infosenter i Eidskog kommune som er et grense- og myndighetsoverskridende samarbeid der det sitter fagfolk fra begge land med kompetanse på skattespørsmål og sosiale sektor. På en forbillig måte løser de sammen konkrete grensehinderproblemer, og informerer om regler som gjelder i de to land.
- Dette er gode eksempler på konstruktive løsninger på nye utfordringer – som gir oss nye, bedre, større muligheter.

Når globale endringer får lokale konsekvenser, blir også kommunene, fylkene og regionene aktører i globaliseringsprosessene.

- Internasjonalt samarbeid i dag preges av at det kommer nye aktører på banen og at etablerte aktører får nye roller. Nye kommunikasjonsformer. Internasjonale organisasjoner, frivillige organisasjoner, næringsliv, og dere som er invitert hit til denne konferansen – kommunesektoren – som er en stor sektor.
- Det er lenge siden UD var en slags "gatekeeper" mot verden – eller hadde et "monopol" på utenrikspolitisk kunnskap og informasjon. Stadig oftere er vi en katalysator for andre aktører som tar en større plass i utenrikspolitikken, gjennom bidrag til internasjonalt arbeid både fra kommunesektoren og frivillig sektor, som døråpnere og samarbeidspartnere for nærings- og kulturliv og som støtte for andre fagdepartementer.

Hovedutfordringer.

- Verden er i endring; nye muligheter, nye utfordringer; krever nye tanker: Er den måten vi jobber på den rette for de utfordringene vi står overfor?
- Refleksprosjektet startet opp for "å teste refleksene i utenrikspolitikken", og se nærmere på hvordan internasjonale rammevilkår i endring påvirker norske interesser og de virkemidlene vi har.

Kommunesektorens rolle.

- Hva er kommunesektorens rolle? Hva betyr globalisering "på stedet" for kommunale og regionale aktører? Kommunesektoren har fått en mer selvstendig rolle i internasjonalt arbeid som aktør, gjennomfører og innspill/premissleverandør for norsk utenrikspolitikk. Gir kommunene nye muligheter og større ansvar.
- Velferd, migrasjon, miljø – dette er felt dere arbeider med til daglig og hvor kompetanse overføres til internasjonalt arbeid.
- Migrasjon – synliggjør sammenhengene lokalt/regionalt/globalt: Både klima, konflikt og fattigdom – og menneskers ulike drømmer og forhåpninger, skaper migrasjonsutfordringer, på både godt og vondt.
- For hvordan skal vi klare å løse personellsituasjonen i helsesektoren om vi ikke kan bruke utenlandsk arbeidskraft? Og det reiser noen dilemmaer i forhold til det "å tappe" fattige land for arbeidskraft de sårt trenger selv.
- Det nye kulturelle og identitetsmessige mangfoldet har stor betydning i lokalsamfunnene og for mange kommuners internasjonale engasjement.
- Jeg har invitert til et rundebord med ulike organisasjoner og enkeltpersoner senere denne uken, nettopp for å se på hvordan dette mangfoldet er reflektert i utformingen av utenrikspolitikken, og hvordan vi ivaretar den kompetansen, de kunnskapene og de kontaktflatene mange bringer med seg. – Når det smeller i Mogadishu, kjennes ringvirkningene på Holmlia.
- Et geografisk sprang: I Stavanger jobber de aktivt med å bringe verden (ikke bare olje/gassinntektene) inn – som de alltid har gjort. Stavanger som Europeisk Kulturby 2008 – havnen, landsdelen, som åpning ut mot verden, Stavanger suger til seg impulser fra verden – vel så mye som fra Norge for øvrig. Helt siden "de skriftlærde" satt på Utstein kloster.
- Det nyskapende programmet i Stavanger – skotske Mary Miller. Og: International School of Stavanger er i år arrangør for de internasjonale skolenes egen teaterfestival. 120 ungdommer fra hele verden deltar – mens de bor hjemme hos Stavanger-elevenes familier. I går presenterte de festivalens arbeid gjennom stykket "Ibsen Stories – a devised piece of theatre using Ibsen, his plays, his characters and his world as a stimulus".
- Stavanger, friby, "ytringsfrihetsby". Gjennom prosjektet "Gjestfrihetens kunster" inviteres eksilforfattere fra hele verden til Stavanger. For få dager siden var det den kinesiske forfatteren Guobiao Jiao som delte erfaringer fra sitt arbeid. Gjennom de såkalte fribyene arbeides det for å gi forfattere og journalister som er truet i hjemlandet trygghet og sikkerhet – til å skape. Rom.

Kommunesektorens deltakelse.

- En rekke utenrikspolitiske avgjørelser har direkte konsekvenser for kommuner og fylkeskommuner. Kommunene blir "gjennomføringsorganer". I et demokrati skal den som blir berørt bli hørt. Utfordring: Finne praktiske strukturer for å ta berørte kommuner og fylkeskommuner med på råd.
- Mange kommuner er små og har ikke apparat til å delta aktivt i utformingen av utenrikspolitikken, selv om de blir berørt. Kommunesektoren med Kommunenes Sentralforbund i spissen kan sørge for at dette fanges bedre opp.

- UD og andre departementer må ha en bevissthet om konsekvensene for det kommunale og regionale nivået når vi innhenter råd derfra som ledd i politikktutformingen. En av arbeidsgruppene her i dag skal se på noe av dette, og jeg ser frem til gode innspill på hvordan vi kan få dette til.
- Et eksempel: Behovet for nye samarbeidsformer var grunnlaget for at Utenriksdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet for noen år siden gikk sammen med regionale og lokale myndigheter, samt Sametinget og dannet Europapolitisk forum. Målet er ikke å komme frem til felles beslutninger; målet er snarere å ha en dialog, bli gjensidig informert og bidra til økt forståelse for hvordan EU og EØS virker inn på lokalt, fylkeskommunalt, regionalt og nasjonalt plan og på den samiske befolkningen.
- Det er ikke et poeng at alle slike fora skal ha representasjon fra det sentrale forvaltningsnivået, i tillegg til det regionale og lokale. I Barentssamarbeidet i nord og Østersjøsamrådet i sør-øst er det etablert fora for det regionale nivået, på tvers av landegrensener. Norge er aktivt med i begge. Rådene deltar i utformingen av regional politikk over landegrensene; de er med i gjennomføringen av politikken og er sentrale aktører og samtalepartnere for sentrale myndigheter. I globaliseringens tidsalder får slike samarbeidsmønstre økt betydning og utfyller det sentrale myndigheter kan gjøre. Ja, sentrale myndigheter er avhengige av dem for å realisere overordnet politikk.
- Ser vi for eksempel fremveksten av "kommunalt eller regionalt diplomati" hvor kommunene danner nettverk for samarbeid og påvirkning av den internasjonale agendaen? Nettverk og allianser mellom lokale myndigheter som arbeider målrettet opp mot nasjonale og regionale myndigheter og internasjonale organisasjoner, som EU og FN. Dere har – mange av dere – et nettverk internasjonalt hvor dere også er representanter for Norge. – Ja, hva innebærer egentlig det?

Et stort, aktuelt område: EØS-finansieringsordningene.

- Engasjementet man har vist fra lokalt og regionalt nivå for å delta aktivt i samarbeidet med andre europeiske regioner, har åpnet gode kanaler inn til europeiske beslutningstakere. Det viktige i å trekke med frivillige organisasjoner, skoler, kulturliv og næringsliv, for å skape folk-til-folk samarbeid.
- I arbeidet med EØS-finansieringsordningene er kommunesektorens engasjement avgjørende. EØS-midlene skal bidra til regional utvikling, og mange av prosjektene vedtatt foregår på det lokale planet, ikke minst i regi av kommuner.
- I Latvia, for eksempel: Lokale myndigheter og -institusjoner utgjorde den største søkergruppen i første utlysning av prosjektmidler. Om lag hvert femte prosjekt hittil vedtatt under EØS-midlene har norsk samarbeidspartner, og i mange tilfeller er den norske partneren en kommune eller fylkeskommune.
- Tilbake til Inderøy: Denne kommunen er samarbeidspartner med Sanok kommune syd-øst i Polen som har søkt om støtte til et prosjekt som har som mål å gjøre innbyggerne mer miljøbevisste. Forslaget er et resultat av et mangeårig arbeid fra blant annet KS i Nord- og Sør-Trøndelag om å etablere et genuint og langsiktig samarbeid mellom polske og norske kommuner.
- Flere eksempler på at EØS-midlene bidrar til økt samarbeid innen kommunesektoren: Oslo kommune med i flere samarbeidsprosjekter, blant annet i Warszawa om forebygging av vold i nære relasjoner. Utdanningsenheten i Hordaland Fylkeskommune er partner i et prosjekt i Latvia som skal etablere et program for resosialisering av

innsatte i tre fengsler. Molde kommune, Møre og Romsdal fylkeskommune og Molde næringspark samarbeider om å revitalisere et innovasjonssenter i Presov region i Slovakia. Og mange flere.

Så, til Russland - jeg skal selv dit igjen i juni.

- I samarbeidet med Russland i nord har fylkeskommuner og kommuner nøkkelrolle, både i det multilaterale Barentssamarbeidet og i det norske programmet for støtte til prosjektsamarbeid med Nordvest-Russland. Folk-til-folk samarbeidet over grensen i nord bygger på samvirke mellom regionale myndigheter, organisasjoner og enkeltpersoner på norsk og russisk side.
- Barentssekretariatet i Kirkenes, som eies av de tre nordnorske fylkeskommunene, står i en unik stilling både som kompetansesenter på samarbeid med Nordvest-Russland og som forvalter av statlige midler til samarbeidsprosjekter på regionalt nivå innen Barentsregionen: Alt i alt har 2800 prosjekter mottatt støtte fra Barentssekretariatet siden 1993! Spennvidde: Fra støtte til etablering en radiosender på Kola rettet mot regionens urfolk, til etablering av en fabrikk i Murmansk for delproduksjon av IKT-utstyr. Den tillitsbyggende effekten av dette omfattende samarbeidet på grunnplanet kan ikke overvurderes. Bidrar til bredt, godt fundament for fremtidige samarbeid mellom Norge og Russland i nord.

Aktuelt de siste månedene: Vest-Balkan.

- Arbeidet på Vest-Balkan har mange engasjert seg i. Store grupper i Norge med røtter i den regionen. Landene på Vest-Balkan er "skjøre stater". Utvikling av levedyktige demokratier tar tid. Sterke vennskapsbånd siden 2. verdenskrig gjorde at vi hadde et bedre utgangspunkt for samarbeid på kommunenivå på Vest-Balkan. Vennskap og engasjement alltid godt utgangspunkt for bistandsarbeid. KS har i femårsperioden 2002-2007 mottatt ca 55 millioner kr fra UD til gjennomføring av prosjekter på Vest-Balkan. Demokratiutvikling, institusjonsutvikling og utvikling av godt styresett stått sentralt.

Nord-sør – samarbeid. Om Stavanger – Nablus og andre eksempler.

- Jeg har snakket mye om nærområdene, men nord-sør arbeidet er også en viktig arena for kommunesektoren. Også innenfor utviklingsarbeidet er det store endringer.
- Kina og India. Folkerike stater, stor og økende økonomisk betydning og deres politiske innflytelse øker. Begge land med store investeringer i Afrika. Sør-sør samarbeid viktig og utviklende på nye måter. Men samtidig: Verken Kina eller India setter samme krav til godt styresett og menneskerettigheter som ligger som forutsetninger for vårt engasjement. Fremveksten av regionale stormakter som Sør-Afrika og Brasil også viktig.
- Norske kommuner i flere år vært engasjert i kommune-til-kommune-samarbeid, i form av prosjekter knyttet til lokal forvaltning.
- Eksempler på "kommunesamarbeid nord-sør":
- Nettverk av vennskapsbyer mellom nord og sør. Stimulerer engasjement lokalt for internasjonalt arbeid. 30 norske kommunestyre har vedtatt vennskapskontakt med en by i Afrika, Asia eller Latin-Amerika.
- Ca 150 andre kommuner har en vennskapskontakt der ofte kommunale institusjoner er engasjert.

- Eksempel: Stavanger – vennskapsby med Nablus. Store deler av det politiske miljøet, inklusive ordføreren, har engasjert seg i den politiske utviklingen og fengslingen av den lovlig valgte borgermesteren der. Mange andre norske kommuner har vennskapskommuner i Palestina, som dere kjenner til. Trondheim – Ramallah. Tromsø – Gaza. Erfaringsutveksling, kunnskapsformidling, informasjon, vennskap. I Stavanger har fire skoler eget solidaritetsprosjekt rettet mot palestinske flyktningleire, spesielt i Libanon.
- Støtteordninger for nord-sør arbeid opprettet gjennom Norad, KS og Fredskorpset. 25 norske kommuner og fylkeskommuner har utveksling mot sør gjennom Fredskorpset. Eksempel: Vennesla kommune har samarbeidet med grupper på Sri Lanka om psykisk helsevern. Gitt ny og viktig kompetanse begge steder, skapt internasjonalt engasjement hos grupper av befolkningen. Eksempel: Skodje kommune har i mange år samarbeidet tett med Voi kommune sør i Kenya om lokalt næringsliv innen renovasjon.
- Norad støtter et KS-ledet program kalt Municipal International Cooperation. Hovedformål: styrke lokalforvaltningen og godt lokalt styresett i land i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Vektlegger overføringsverdien av Nord-baserte kommuners lokalforvaltningskompetanse. Omfatter 17 prosjekter i ni land, hvorav åtte i Afrika. Eksempel: Gran kommune samarbeidet med Mukono i Uganda om styrking av skatteinnkrevningssystemet og likestilling. Kompetanseoverføring mellom Mukono og en annen ugandisk kommune, Lugazi, med Gran kommune som mentor.
- Nærhet. Deltakelse, demokrati, likestilling, menneskerettigheter. Verdigrunnet for utenrikspolitikken. Lokal forankring – nærhet til dem det gjelder – er kommunenes fortrinn. Lokale plan, deltakelse i politiske arbeid, engasjementet lokalt utvides.
- Eksempel: Min egen hjemby Oslo: Shanghai som vennskapsby og deltakelse i Østlandssamarbeidet sammen med Akershus, Buskerud, Hedmark, Oppland, Oslo, Telemark, Vestfold og Østfold som er aktive i regionalt samarbeid i Europa og nærområdene.
- Som med alt vi gjør: Målet å skape utvikling, velferd, et bedre liv for mennesker her i Norge og ellers i verden. Solidaritet. Omsorg. Lære av de erfaringer som andre har gjort. Og være bevisst sin kompetanse og hvilken nytte andre kan ha av den. – Ta lokaldemokrati eller likestilling: Hvordan kan vi sørge for at dette også videreføres i det arbeidet vi gjør ute? Hjemme – ute.
- Og motsatt: Det norske (lokal)samfunn har mye å lære av andre. Eksempel: "Kvinnebanken" som ble startet i Lofoten etter modellen til Muhammad Yunus og Grameen Bank i Bangladesh. Moskenes og Flakstad Kvinnebank eksisterer fortsatt og har i dag tre grupper med kvinner som styrer bankens økonomi og som har skapt sitt eget nettverk. Muhammad Yunus har vært to ganger i Flakstad for å besøke initiativtakerne.

Avslutning

- Viktigheten av engasjement og felles innsats: Når jeg reiser rundt i Norge og treffer folk – i partilag, ungdomsorganisasjoner, skoler, lokale myndigheter – blir jeg slått av det brede engasjementet, kunnskapene, ønsket om å bidra. En inspirasjon.
- Hvor kan vi sammen kan gjøre en forskjell i verden? Hvor har vi muligheter til å påvirke?
- Hva er kommunenes fortrinn i internasjonalt arbeid? Hvordan kan kommunesektoren gjøre en forskjell for internasjonalt samarbeid?

- Hvilke uutnyttede ressurser finnes? Hvordan ta lærdom fra internasjonalt arbeid enda bedre med inn i kommunesektoren?
- Dette er noen av problemstillingene jeg har berørt – og illustrert – og som jeg håper dere vil diskutere utover dagen.
- Jeg ønsker en bred dialog om utenrikspolitikken og oppfordrer kommune-Norge til å gjøre sin internasjonale innsats og -nettverk enda bedre kjent. Fortsette å komme med innspill til norsk utenrikspolitikk. Dette er gode bidrag til Refleksprosessen.
- Kommunenes og fylkeskommunenes internasjonale engasjement er stort, og består av alt fra uformelle vennskapsbånd, utveksling, til mer institusjonaliserte avtaler og deltakelse i store internasjonale programmer. De eksemplene jeg nevnte – og det er mange, mange andre – vitner om det. Kommunenes Sentralforbund har en viss oversikt over dette internasjonale engasjementet.
- Men jeg har tenkt på følgende: Kunne det være nyttig for dere – for oss – å ha et slags fast kontaktpunkt her i Utenriksdepartementet for denne type informasjon? Et kontaktpunkt som kan gi noen råd, som kan informere, som kan fortelle om annet kommunalt-internasjonalt arbeid i samme region eller i samme område, som kan si litt om det nettverk som allerede eksisterer, som også for eksempel kan være et mellomledd ut til våre utenriksstasjoner når det evt. er behov for det? Et kontaktpunkt for utenlandske partnere og aktører som ønsker kontakter til norske kommuner og fylker?
- Bare et spørsmål, en høyttanke, fra min side. Refleksprosjektet, utredningen og stortingsmeldingen, er nemlig en gjennomgang av de interesser Norge i dag fremmer og prioriterer ute. Og utover den rent forfatningsmessige og folkerettslige betydningen: Hva er "Norge" her? Norske kommuner og fylkeskommuner er en del.
- Takk til arbeidsgruppen for denne konferansen, representanter for KRD, KS, Norad og Fredskorpset.
- All internasjonal politikk er lokal. Internasjonalt engasjement er avhengig av lokalt engasjement.